

SPOMINSKA FOTOGRAFIJA V SPOMINSKEM PARKU NA KRAJU TABORIŠČA RENICCI / I. Ž.

Obisk taborišča Renicci

Z Lojzetom Peterletom in njegovim bratom smo obiskali kraj, kjer je bilo med vojno italijansko (fašistično) koncentracijsko taborišče Renicci

Z Rafaelovo družbo iz Ljubljane in Knjižnico Dušana Černeta iz Trsta smo bili 9. in 10. novembra na izletu oziroma romanju v srednjo Italijo, do kraja, kjer je bilo med vojno italijansko (fašistično) koncentracijsko taborišče Renicci.

Tovrstni izleti (romanji, obiski) so se začeli leta 2019, ko smo 9. novembra obiskali tri kraje, kjer so bili po vojni leta 1945 slovenski begunci, med vojno pa interniranci v fašistična taborišča (Visco in Monigo pri Trevisu).

Prejšnji izleti so bili enodnevni, letošnji pa je moral biti zaradi večje oddaljenosti dvodnevni. Kot je običajno, smo na avtobusu poslušali pripovedi Erike Jazbar in Iva Jevnikarja o temah romanja. V soboto smo se povzpeli na tisoč metrov visoko frančiškansko romarsko središče La Verno, kamor se je pred 800 leti v visokogorsko naravno okolje umaknil sv. Frančišek, kjer je v naravi in skalnih votlinah molil in kjer je tudi prejel Kristusove rane (stigme). Zvečer smo imeli mašo, ki jo je daroval dr. Janez Juhant, prespali smo v hotelu v samostanskem kompleksu, imeli zjutraj spet mašo in se odpravili v mesto ob gornjem toku reke Tibere v pokrajini Arezzo, Sansepolcro (Sveti grob).

109 Slovencev v žarah

V Sansepolcro smo se ustavili na pokopališču, kjer je večji spomenik s krypto za majhnimi krstami s posmrtnimi ostanki oseb, ki so umrle v bližnjem koncentracijskem taborišču Renicci. To je bil eden od dveh osrednjih dogodkov izleta, s krajšim spominskim programom. Spomenik so postavili leta 1973, da so z njim opozorili na zadnjo tuzemsko postajo številnih Slovencev iz takratne Ljubljanske pokrajine, ki so tam blizu umrli v zelo slabih življenjskih pogojih taborišča,

veliki stiski, ki jo je doživljal v taborišču Gonars, tam mu je bila vera v veliko uteho. Prireditvev smo zaključili z znano slovensko pesmijo.

Že med mrtvimi

Iz Sansepolcra smo se pod vznožjem slikovitega starodavnega mesta Anghiari zapeljali do bližnje vasi Motina, kjer je v majhnem slikovitem gozdičku, ki ga zaznamujejo stoletna hrastova drevesa – priče nasilnih dogodkov tu pred 80 leti, majhen spominski park. V manjšem spominskem kompleksu je informacijska tabla in abstraktno oblikovan spomenik iz železne konstrukcije na večji betonski podlagi.

Tu smo ponovili spominski program. Nagovor sta imela Ivo Jevnikar in Alessandro Polcri, župan občine Anghiari in tudi predsednik pokrajine Arezzo. Osrednji nagovor je imel Lojze Peterle, ki nam je pred tem med avtobusno vožnjo pripovedoval zgodbo o očetu Lojzetu (1915),

ki so ga Italijani internirali v Renicci. Oče je pred Reniccijem skoraj umrl na otoku Rabu, že so ga položili med mrtve, od koder so ga prijatelji zadnji hip rešili. Po kapitulaciji Italije je šel iz Reniccija peš domov. Pot je bila zelo dolga in dolgotrajna, domov je prišel popolnoma izčrpan. Doma pa se je moral soočiti s situacijo, ki jo je zaznamovalo partizansko nasilje, zato se je pridružil domobrancem. V Peterletovem nagovoru je bilo ključno sporočilo: Resnica brez spomina nima velike moči. Z njim je bil na izletu tudi brat Branko.

Taborišče Renicci

Italijansko (fašistično) koncentracijsko taborišče Renicci je manj znano med taborišči v Italiji, saj je bila več desetletij

to za tamkajšnji del Italije tabu tema, ki ni obstajala. Graditi so ga začeli poleti 1942. Ujetniki so v Renicci prihajali iz taborišč na otoku Rabu, Gonars in Chiesanuova pri Padovi. Ko so prišli do postaje Anghiari, so jih postrojili in peš vodili v štiri kilometre in pol oddaljeno taborišče. Prvi prihod v Renicci je bil 10. oktobra 1942. Sredi decembra je bilo tam že 3.884 ujetnikov, ki jih je varovalo 450 mož, vključno z vojniki in karabinjerji. Taborišče je služilo kot zapor. Moški, večinoma Slovenci iz Ljubljanske pokrajine, so čakali na

kazen. Težko je ugotoviti, koliko moških je šlo skozi Renicci. Zanesljiva ocena govori o približno 10.000 interniranih v enajstih mesecih obstoja taborišča.

Visoka umrljivost

Ko so oktobra 1942 prispeli ujetniki, delo še ni bilo končano. Mnogi zaporniki so zato spali v šotorih, ki so jih postavili sami. Niso jim dovolili, da bi na tla položili veje, na katere bi položili odeje. Hrane je bilo malo. Mnogi zaporniki so jedli želod, zaradi česar so imeli težave. Pred zaprtjem taborišča je v Renicciju umrlo približno 150 ljudi. Mrtve so postavili pod šotor zunaj ograje in čakali, da lokalni vojak uredi »krste« iz lesenih desk zabojev za sadje. Župan mesta Anghiari Talet Bartolomei se je v pismu pokrajinskemu poveljstvu v Firencah pritoževal, da pokopališče Anghiari ne more sprejeti toliko mrtvih.

Čeprav je taborišče obstajalo le nekaj mesecev, je bila umrljivost v njem zelo visoka. Veliko Slovanov so pokopali na pokopališču Micciano d'Anghiari, ki je kmalu postalo premajhno, da bi sprejelo vsa trupla, zato so jih pokopali na občinskem pokopališču v Anghiariju. Po vojni so sledi razmeroma velikega taboriščnega kompleksa v celoti odstranili, da je bilo videti, kot da tam nikoli ni bilo ničesar oziroma da ni bilo velikega nasilja Italijanov nad drugače mislečimi in etničnega nasilja nad Slovani (Slovenci). Šele leta 1973 so izkopali pokopane na dveh bližnjih pokopališčih in jih prenesli v takrat urejeno kostnico na pokopališču San-

TEŽKO JE UGOTOVITI,
KOLIKO MOŠKIH JE ŠLO SKOZI
RENICCI. ZANESLJIVA OCENA
GOVORI O PRIBLIŽNO 10.000
INTERNIRANCIH
VENAJSTIH MESECIH OBSTOJA
TABORIŠČA.

sepolcro. Šele leta 2009 so tudi na območju koncentracijskega taborišča Renicci uredili majhen park, v katerem vsako leto priredijo spominsko slovesnost.

Oče Lojzeta Peterleta

Na avtobusu je Lojze Peterle povedal, da je bilo za očeta v taborišču Renicci skoraj enako hudo kot na Rabu, kjer je skoraj umrl. »Ljudje so od oslabeledosti, izčrpanosti in bolezni umirali tudi po razpustu taborišča septembra 1943. Oče se je priključil skupini, ki je hotela čimprej zapustiti nesrečni kraj, da bi ne padli še v nemško ujetništvo. Zato se je tudi izogibal vlakom in z izjemo nekaj kilometrov opravi pot domov peš. Hvaležen sem tistim Italijanom, ki so razumeli njegovo in stisko drugih taboriščnikov ter jim pomagali s hrano. Ko se je izčrpan prebil domov, je videl, kaj je vmes prinesla vojna in kaj revolucija. Polarizacije, strahu in smrti je bilo več kot pred italijansko ofenzivo. Odločil se je za protikomunistično stran.«

IVO ŽAJDELA

ivo.zajdela@druzina.si

BRATA PETERLE OB SPOMENIKU NA KRAJU TABORIŠČA RENICCI, KJER JE TRPEL NJUN OČE./I. Ž.